

Asia: VN/5468/2020-TEM-105

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteko

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnot lukuun 1. Selonteon tausta, tarkoitus ja laatiminen

Selonteon tausta ja tarkoitus on kuvattu hyvin lyhyesti, kuitenkin keskeiset lähtökohdat ilmaisten. Selonteon laatimisprosessi on ollut hyvin laaja ja monipuolinen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää lausuntonsa lukuun neljä sekä lyhyesti yhteenvedoon kehittämisehdotuksista.

Lausunnot lukuun 2. Kaupan toimialan tilanne- ja muutoskuva

-

Lausunnot lukuun 3. Kuluttajakäyttäytyminen ja asiakaslähtöisyys

-

Lausunnot lukuun 4. Kaupan alan työllisyys, osaaminen ja koulutus

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että luku on kattava ja monipuolinen kuvaus alan työllisyydestä, osaamisesta ja koulutuksesta sekä näiden tulevaisuuden näkymistä. Luku myös tuo hyvin esiin koulutuksen merkityksen alan kehitykselle ja mm. rekrytointiongelmien ratkaisemisessa. Luku tarjoaa hyvää perustaa sekä ammatillisen koulutuksen järjestäjien että korkeakoulujen koulutussuunnitteluun ja –päätöksentekoon. Myös koulutuspolitiikalle luku antaa pohjaa erityisesti jos kohteena on tavalla tai toisella kaupan ala, mutta myös yleisemmin kuvauksena ja esimerkkinä merkittävän, myös muihin aloihin kytkeytyvän alan osaamis- ja työvoimatarpeiden muutoksesta.

Alaluku 4.3 ”Kaupan alan koulutuksen kehittäminen” kuvaa hyvin koulutuksen nykytilaa sekä näkymiä ja tarpeita tulevaisuudessa. Yksityiskohtana tästä luvusta voidaan todeta, että lause ”Merkittävä jo toteutunut uudistus on oppivelvollisuuden laajentaminen, joka tulee lisäämään toisen asteen tutkintojen suorittamista ja vähentämään opintojen keskeyttämistä” olisi hyvä siirtää heti sitä seuraavaan kappaleeseen lihavoidun lauseen (Yleinen koulutus- ja osaamistason nostaminen palvelee ...) perään.

Samaisessa kappaleessa kohta ”Hallitus on jo päättänyt lisätä korkeakoulujen aloituspaikkoja reilulla 10 000:lla vuosina 2020–2022” tulisi päivittää esim. muotoon ”Vuonna 2020 korkeakoulujen aloituspaikkoja päätettiin lisätä vuosille 2020-22 reilut 10 000. Vuoden 2021 lopussa tehtiin vielä päätös korkeakoulutuksen aloituspaikkojen lisäämisestä noin 2 300:lla vuonna 2022 alkaviin koulutuksiin.”

Luvulla on siis ansionsa, mutta lopuksi esitetyt kehittämissuositukset jäävät melko yleisluonteisiksi ja osin epäselviksi. Seuraavassa erikseen kustakin kehittämissuosituksesta lyhyet kommentit.

Kehittämissuositus 2.

- kun ehdotuksessa viitataan ammatillisen koulutuksen ja tutkintojen uudistamiseen tulisi toteuttamisen osalta välttämättä mainita Opetushallitus tutkintojen perusteista ja niitä valmistelevista asiantuntijaryhmistä vastaavana virastona.
- korkeakoulujen osalta voisi todeta niiden autonomian opetussisältöjen suhteen, mutta myös korkeakoulujen välisen yhteistyön tärkeyden, työelämäyhteistyön lisäksi
- ehdotuksessa todetaan, että ”Uudistustyössä arvioidaan ja tehdään tarvittavat säädösmuutokset sekä arvioidaan toimeenpanon resurssitarve.” Jää aika lailla arvailun varaan mitä säädösmuutokset voisivat olla, ajatellaanko joltain osin lakia tai asetusta ammatillisesta koulutuksesta?

Kehittämissuositus 3.

Esitetty taloudellinen kannustinmalli kaupan alan yrityksille ja työntekijöille jää täysin avoimeksi, mistä ja miten kustannusten korvaaminen rahoitettaisiin erityisesti kaupan alalla? Ehdotuksessa ja sen mahdollisessa toimeenpanossa tulisi huomioida jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen linjaukset etuuksien kehittämisestä.

Kehittämissuositukset 4 ja 5.

Ehdotukset ovat asiallisia ja linjassa yleisemmin ulkomaalaisten osaajien lisäämistavoitteiden ja maahanmuuttaneiden aseman parantamista koskevien tavoitteiden kanssa. Ehdotuksissa ei kuitenkaan esitetä kaupan alalle spesifejä ratkaisuja.

Kehittämissuositus 6.

TKI-intensiteetin kasvattaminen on kannatettava tavoite, osaltaan myös kaupan alalla.

Lausunnot lukuun 5. Kauppa osana alueiden elinvoimaisuutta ja huoltovarmuutta

-

Lausunnot lukuun 6. Digitalisaatio kaupan alan uudistajana ja globaalikauppa

-

Lausunnot lukuun 7. Kestävä kauppa, ilmastonmuutos ja yritysvastuu

-

Lausunnot lukuun 8. Markkinoiden toimivuus ja kilpailullisuus sekä markkinoiden välinen sääntely

-

Lausunnot lukuun 9. Yhteenveto kehittämis ehdotuksista

Kehittämis ehdotusten kokoaminen voi olla tarpeen, mutta tehty ratkaisu (uusi ehdotusten jaottelu) ja esitystapa on hieman sekava eikä kaikilta osin perusteltu. Painopistealue kaksi (resursointi) vaikuttaa jossain määrin keinotekoiselta. Osaamisella ja TK-toiminnan menestyksellä on kiinteä yhteys ja näiden erottaminen eri painopistealueille hajottaa tämän yhteyden. Myös esim. alan monimuotoisuusmallien valtavirtaistaminen on vaikea nähdä ainakaan ensisijaisesti resurssikysymyksenä.

1. Kansallinen kehittämistyö: luodaan uusia ja kehitetään voimassa olevia kansallisia järjestelmiä, toimintamalleja ja säännöksiä edistämään kaupan alan uudistumista sekä kasvukykyä (painopistealue 1)

-

2. Resursointi: vauhditetaan kaupan alan uudistumista, kasvua ja kansainvälistymistä TKI-panoksilla ja ohjelmatyöllä (painopistealue 2)

-

3. Kansainvälinen vaikuttamistyö: vaikutetaan kansainvälisesti EU-tasolla ja EU-alueen ulkopuolella kaupan alaa koskeviin sisältöihin/asioihin (painopistealue 3)

-

Kaupan alan visio vuonna 2032

-

Kaupan alan skenaariot vuonna 2032

-

10 a. Ekosysteemisesti uudistunut kansainvälisesti kilpailukykyinen kauppa -skenaario

-

10 b. Kilpailuhaitan kokenut kauppa -skenaario

-

10 c. Kilpailukyvyyn menettänyt kauppa -skenaario

-

11. Muut mahdolliset palautteet ja kommentit

-

Haltia Petri
Opetus- ja kulttuuriministeriö